

P r o t o k ó ł.

- - - - -

Działo się w Oświęcimiu w czasie od 11 do 25 maja 1945 r. Sędzia śledczy w Krakowie Jan Sehn, członek Głównej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce dokonał na wniosek, w obecności i przy współudziale członka tejże Komisji prokuratora Edwarda Pęchalskiego w trybie art. 254 w związku z art. 133 kodeksu postępowania karnego oględzin szpitala byłego obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu i znajdujących się w tymże szpitalu chorych, przyczym okazało się co następuje: - - - - -

Szpital mieści się w sześciu blokach obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, nazywanego w urzędowej korespondencji niemieckiej K.L. Auschwitz I /Stammlager Auschwitz/, oznaczonych numerami 12, 13, 14, 22, 23 i 24. Są to budynki murowane, jednopiętrowe. W szpitalu znajduje się 388 chorych, byłych więźniów, spisanych w załączonej liście według numerów bloków z podaniem nazwisk, dat urodzenia, numeru więźnia, daty przybycia do obozu w Oświęcimiu, wyznania i przynależności państwowej. /Załącznik 1, obejmujący 10 stron./ - - - - -

Wszyscy chorzy są niedożywieni, wychudzeni, większość obłożnie chora pozostaje w łóżkach. Według wyjaśnienia lekarzy szpitalnych chorzy ci cierpią na gruźlicę, pleuritis exsudativa, furunkulozę, niedomogi i wady serca, odmrożenia, egzemy na tle awitaminozy, dystrofię alimentarną i inne choroby, wywołane i spowodowane warunkami życia obozowego. - - - - -

Dla zilustrowania stanu i wyglądu chorych poddane zostały oględzinom ciała i sfotografowane przez przybranego fotografa Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie, Stanisława Łuczkę, następujące osoby, przebywające na różnych blokach: - - - - -

1. Ewa M ü h l r a d, urodzona 13. X. 1924 r. w Ujpest na Węgrzech, narodowości i przynależności państwowej węgierskiej, wyznania mojżeszowego, studentka, przybyła do obozu w Oświęcimiu 12. VII 1944 r., gdzie otrzymała numer więzienny A 13160. - - - - -
Według oświadczenia Ewy Mühlrad, przybyła ona do obozu w Oświęcimiu w stanie zdrowym, a do szpitala przyjęta została 30. XI. 1944 r. z powodu biegunki i żółtaczki. Obecnie znajduje się na bloku nr. 14, a w załączonym spisie chorych figuruje pod numerem bieżącym 211. - - - - -
Chorą demonstrował obecny przy oględzinach lekarz na bloku 14 dr Zdzisław Makomski z Krakowa, który na podstawie historii choroby i własnej obserwacji chorej oświadczył, iż Ewa Mühlrad dotknięta jest chorobą, nazywaną przez lekarzy dystrophia alimentaris. Według terminologii lekarzy sowieckich, opartej na doświadczeniach z okresu oblężenia Leningradu, jest to dystrophia alimentaris III gradus. Chora ta przy wzroście 150 cm. waży obecnie 30 kg. Przed aresztowaniem ważyła 55 kg. W obecnym stanie chora jest całkiem przytomna i zdolna do składania świadomych oświadczeń. - - - - -
Do protokołu załączono odpis historii choroby Ewy Mühlrad jako załącznik nr 2 oraz dwa zdjęcia fotograficzne, oznaczone w załączniku nr 6, jako fotografie nr 1 i 1 A. - - - - -
2. Klara C h e ł m i c k a, urodzona 10. X. 1914 r. w Meklenburgu, córka Jana i Marii, narodowości i przynależności państwowej polskiej, wyznania rzymsko-katolickiego, gospodyni, przybyła do obozu w Oświęcimiu 15. V. 1943 r., gdzie otrzymała numer więzienny 44884. - - - - -
Według oświadczenia Klary Chełmickiej, aresztowana ona została w Łęczycy i przetransportowana do obozu w Oświęcimiu w stanie zdrowym. Do szpitala obozowego przyjęta została w listo-

padzie 1943 r. z powodu ogólnego osłabienia i upadku sił. Obecnie znajduje się na bloku nr 14, a w załączonym spisie chorych wymieniona jest pod numerem bieżącym 159. - - - - -

Chorą demonstrował obecny przy oględzinach lekarz na bloku 14 dr Zdzisław Makomaski z Krakowa, który oświadczył, że stan chorej jest ciężki, że jednak jest ona przytomna i zdolna do składania świadomych oświadczeń. Według wyjaśnienia tegoż lekarza, opartego na historii choroby i jego osobistej obserwacji chorej, Klara Chełmińska dotknięta jest chorobą dystrophia alimentaris III gradus oraz w wysokim stopniu rozwiniętą gruźlicą z powstałymi w związku z tym otwartymi ranami skóry. Lekarz określił wzrost chorej na 155 - 160 cm., a wagę na około 35 kg. Z historii choroby wynika, iż Chełmińska przed aresztowaniem ważyła 75 kg. - - - - -

Do protokołu załączone odpis historii choroby Klary Chełmińskiej, jako załącznik nr 3 i dwa jej zdjęcia fotograficzne, oznaczone w załączniku nr 6, jako fotografie nr 2 i 3 A. - - -

3. Janette Aparizio, urodzona 30. IX. 1903 w Rosji, córka Samuela Spiro i Katarzyny White, narodowości i przynależności państwowej angielskiej, wyznania mojżeszowego, mężatka, przybyła do obozu w Oświęcimiu 2. VI. 1944 r., gdzie otrzymała numer więzienny A 7180. - - - - -
- Według oświadczenia Janette Aparizio, rodzina jej przebywała początkowo w Rosji. W roku 1905 z powodu pogromu żydów w Rosji wyjechali Spirowie do Anglii i tam się osiedlili. Ojciec jej zmarł w 50 roku życia na serce, a matka w 54 roku życia na raka żołądka. Z czterech jej braci jeden zginął podczas wojny światowej, a trzech pozostali przebywają obecnie w Londynie. Wyszła za mąż za obywatela angielskiego, pochodzącego z Hiszpanii. Aresztowana została w roku 1939 przy usiłowaniu

przekroczenia granicy francusko-hiszpańskiej. Przed przybyciem do Oświęcimia więźniona była w kilku innych obozach, w których warunki życiowe były znośne, tak, że w chwili przybycia do Oświęcimia czuła się zdrowa. W Oświęcimiu umieszczono ją w obozie kobiecym na Brzezince. Na skutek panujących tam stosunków i warunków pracy już w lipcu 1944 r. zapadła na zdrowiu i z powodu przeziębienia, obrzęku kończyn i biegunki, umieszczona została w grudniu 1944 r. w szpitalu. W dniu dokonywania oględzin t.j. 11.V.1945 r. przebywała na bloku 14. W załączonym spisie chorych wymieniona jest pod numerem bieżącym 158. - - - - -

Chorą demonstrował wymieniony powyżej lekarz dr Zdzisław Makomaski, który oświadczył, że Janette Aparizio dotknięta jest chorobą dystrophia alimentaris III gradus i że mimo daleko posuniętego wycieńczenia organizmu tą chorobą jest ona na umyśle zdrowa, przytomna i świadoma swych czynów. Stan chorej jest ciężki i liczyć się należy z jej śmiercią w najbliższych dniach. Aparizio istotnie zmarła w dniu 23. V.1945 r. i przyczyna jej zgonu opisana jest jako rozpoznania anatomiczne w historii choroby. - - - - -

Odpis historii choroby załączono do protokołu jako załącznik nr 4, a fotografie Janette Aparizio oznaczone w załączniku 6 numerem 3. - - - - -

4. Gerda R a u s c h, urodzona 28.XII.1922 r. we Wrocławiu, córka Adolfa Rauscha i Małgorzaty Neumann, narodowości i przynależności państwowej niemieckiej, wyznania rzymsko-katolickiego, przybyła do obozu w Oświęcimiu 28.II.1944 r., gdzie otrzymała numer więzienny 75710. - - - - -

Według oświadczenia Gerdy Rausch, aresztowana ona została w styczniu 1944 r. w Bunzlau na Dolnym Śląsku, gdzie zatrudniona była w urzędzie aprowizacyjnym. Przyczyną aresztowania było

jej niestawienie się do pracy przez trzy dni. Do pracy nie mogła się udać z powodu gwałtownych opadów atmosferycznych, gdyż nie posiadała odpowiedniego ubrania, a w szczególności butów, a miejsce pracy oddalone było od jej miejsca zamieszkania o 3 km. Do żadnej partii politycznej nie należała, uważając się za bezpartyjną. Do Oświęcimia przybyła w stanie zdrowym. Na skutek panujących tu warunków zapadła na zdrowiu i umieszczona została w szpitalu. Obecnie znajduje się na bloku 14. W załączonym spisie chorych wymieniona jest pod numerem bieżącym 156. - - - - -

Chorą demonstrował lekarz dr Makomaski, który na podstawie historii choroby i osobistej jego obserwacji chorej oświadczył, iż Gerda Rausch dotknięta jest chorobą dystrophia alimentaris III gradus oraz gruźlicą płuc. Waga ciała wynosi około 25 kg. - - - - -

Dwie fotografie chorej umieszczono w załączniku numer 6, jako fotografie oznaczone numerami 4 i 4 A. - - - - -

5. Betty S p i n o z a, urodzona 9.X.1908 r. w Amsterdamie, córka Abrama i Klary Spir, narodowości i przynależności państwowej holenderskiej, wyznania mojżeszowego, urzędniczka, przybyła do obozu w Oświęcimiu w połowie roku 1944, gdzie otrzymała numer więzienny A 27858. - - - - -
- Według oświadczenia Betty Spinoza, aresztowano ją w październiku 1943 w Holandji, jako żydówkę. Do Oświęcimia przybyła w stanie zdrowym. Obecnie znajduje się na bloku 14, a w załączonym spisie chorych wymieniona jest pod numerem bieżącym 158. Demonstrujący chorą lekarz dr Makomaski stwierdził na podstawie historii choroby i własnej obserwacji chorej, iż Betty Spinoza dotknięta jest chorobą dystrophia alimentaris III gradus w połączeniu z gruźlicą. Przy wzroście 155 cm. waży ona obecnie

około 23 kg., podczas gdy przed chorobą ważyła 47 kg. Mimo złego stanu fizycznego jest ona psychicznie i umysłowo zdrowa i świadoma swych czynów. - - - - -

Fotografie Betty Spinoza oznaczone są w załączniku nr 6 numerami 5 i 5 A. - - - - -

6. Margarette K a n t o r, urodzona 25.II.1908 w Berlinie, narodowości i przynależności państwowej belgijskiej, wyznania mojżeszowego, bez zawodu, przybyła do obozu w Oświęcimiu w kwiecieniu 1944 r., gdzie otrzymała numer więzienny 76860. - - - - -

Według oświadczenia Margarette Kantor została ona aresztowana 3 marca 1944 r. w Brukseli z powodu swego żydowskiego pochodzenia. Do Oświęcimia przybyła całkiem zdrowa i ważyła 60 kg. Po czteromiesięcznym pobycie w obozie oświęcimskim umieszczono ją jako chorą w szpitalu. Obecnie waży 35 kg przy wzroście 168 cm. Przebywa na bloku 23, a w spisie chorych załączonym do protokołu, wymieniona jest pod numerem bieżącym 297. - - -
Demonstrujący chorą lekarze na bloku 23 dr Otto Wolken i dr Ewald Alechof oświadczają zgodnie, iż z historii choroby i ich własnej obserwacji chorej wynika, że Margarette Kantor dotknięta jest chorobą dystrophia alimentaris III gradus. Ponadto stwierdzają u niej na prawym przedramieniu flegmonę, powstałą na skutek pobicia. - - - - -

Fotografie Margarette Kantor oznaczone są w załączniku nr 6 numerami 6 i 6 A. - - - - -

7. Enrico M o r p u r g o, urodzony 10.XII.1891 r. w Trieście, syn Mordechaja i Emy, przed aresztowaniem stale zamieszkały w Trieście, Via Macciarelli 13, kupiec, narodowości i przynależności włoskiej, wyznania mojżeszowego, do Oświęcimia przybył pod koniec sierpnia 1944 r. i otrzymał tu numer więzienny 192901. -
Według oświadczenia Enrico Morpurgo został on aresztowany w Trieście 23 lipca 1944 r. z powodu swego żydowskiego pochodzenia.

W chwili aresztowania był zupełnie zdrow i ważył 53 kg. Na skutek warunków życia obozowego w Oświęcimiu, rozchorował się i został umieszczony w szpitalu. Obecnie przebywa na bloku 13. W załączonym spisie chorych figuruje pod numerem bieżącym 113. Demonstrujący chorego lekarz dr Otto Wolken stwierdził na podstawie historii choroby i własnej obserwacji chorego, iż Merpurgo Enrico cierpi na dystrophia alimentaris stadia III gradus oraz gastro-enteritis. Chory przy wzroście 145 cm. waży obecnie po kilku miesiącach leczenia i intensywnego odżywiania około 37 kg. i rekuje nadzieje wyzdrowienia. - - - - -

Historię choroby Merpurgo Enrico załączono do protokołu jako załącznik nr 5 a jego fotografię, oznaczono w załączniku nr 6 numerem 7. - - - - -

8. Maria H i r s c h f e l d, urodzona 19.VI.1920 r. w Szekszard na Węgrzech, krawcowa, narodowości i przynależności państwowej węgierskiej, wyznania mojżeszowego, przybyła do Oświęcimia 8.VII.1944 r. i otrzymała tu numer więzienny A 11380. - - - - -

Według oświadczenia Marii Hirschfeld została ona aresztowana 1 czerwca 1944 r. w Paks nad Dunajem, jako Żydówka. Do Oświęcimia przybyła zupełnie zdrowa. Tu rozchorowała się i obecnie przebywa w szpitalu na bloku nr 33. W załączonym spisie chorych wykazana jest pod numerem bieżącym 388. - - - - -

Demonstrujący chorą lekarze dr Otto Wolken i dr Ewald Alshof stwierdzają zgodnie, że według historii choroby i ich własnej obserwacji chorej wynika, że Maria Hirschfeld cierpi na furunkulozę, wrzody skórne na tle awitaminozy, które pokrywają całe piersi, okolice brzucha i prawe ramię. Przyczyną tej choroby jest awitaminoza i niedożywienie w połączeniu z infekcją streptococów z brudu i pyłu. Ponadto chora dotknięta jest w wysokim stopniu chorobą dystrophia alimentaris. - - - - -

Fotografia Marii Hirschfeld oznaczona jest w załączniku nr 6 numerem 8. - - - - -

9. Marterre Denise, urodzona 16.IV.1928 w Marsylii, studentka, narodowości i przynależności państwowej francuskiej, wyznania mojżeszowego, przybyła do obozu w Oświęcimiu 23.V.1944 r. gdzie otrzymała numer więzienny A 5556. - - - - -
Według oświadczenia Marterre Denise, aresztowano ją w marcu 1944 r. jako Żydówkę. Do Oświęcimia przybyła zupełnie zdrowa. Tu z powodu niedożywienia i niedostatecznego okrycia nóg odmroziła sobie obie stopy, na skutek czego dostała się do szpitala. Odmrożenie nastąpiło podczas pracy, którą wykonywać musiała bez butów, gdyż z powodu złego odżywienia nogi jej puchły i mogła je zawinąć tylko w szmaty. Obecnie przebywa na bloku 23. W załączonym spisie chorych wymieniona jest pod numerem bieżącym 289. - - - - -
Demonstrujący chorą lekarze dr Otto Wolken i dr Ewald Alschof poświadczili zgodnie, iż u Marty Denise stwierdzają odmrożenie palców u obu stóp, u nogi prawej odmrożone palce odpadły. U lewej nogi goją się, lecz są trwale podkurzone. - - - - -
Zdjęcie dolnych kończyn Marty Denise nie udało się i dlatego fotografii do protokołu nie załączono. - - - - -
10. Cili Appel, urodzona 9.VII.1910 w Isakonhá na Węgrzech, narodowości i przynależności państwowej węgierskiej, wyznania mojżeszowego, bez zawodu, przybyła do obozu w Oświęcimiu na wiosnę 1944 r., gdzie otrzymała numer więzienny A 7278. - - -
Według wyjaśnienia Cili Appel przybyła ona do Oświęcimia zupełnie zdrowa. Z powodu niedostatecznego okrycia nóg podczas pracy na mrozie w otwartym polu i niedożywienia, odmroziła sobie obie stopy. W związku z tym dostała się do szpitala. Obecnie przebywa na bloku 23. W załączonej liście chorych figuruje pod numerem bieżącym 293. - - - - -
Demonstrujący chorą lekarze dr Otto Wolken i dr Ewald Alschof oświadczyli zgodnie, iż u Cili Appel stwierdzają odrozenie

obu stóp z utratą obu małych palców i podkurczeniem reszty palców. Cierpienie to wywołane zostało niedostatecznym okryciem stóp podczas pracy na zimnie w otwartym polu, przy równoczesnym niedożywieniu wysokiego stopnia. - - - - -

Fotografię lewej stopy Cili Appel oznaczono w załączniku nr 6 numerem 9. - - - - -

11. Maks A l e k s a n d e r, urodzony 20.IX.1895 w Ketcer pow. Pokien w Czechosłowacji, syn Markusa Aleksandra i Liby, narodowości słowackiej, obywatel czechosłowacki, bez zawodu, wyznania mojżeszowego, stale zamieszkały w Bratysławie, ul. Cidowska 51, przybył do obozu w Oświęcimiu 1.XI.1944 r., gdzie oznaczono go numerem B 14385. Jest to obecnie najstarszy z pośród tych, którzy przeżyli uwięzienie w Oświęcimiu. - - -
- Maks Aleksander wyjaśnił, iż po raz pierwszy aresztowano go w czerwcu 1942 r. w Czechosłowacji. Został jednak w krótkim czasie zwolniony na skutek interwencji jego córki, która miała stosunki w ministerstwie spraw zagranicznych. Mimo to aresztowano go po raz drugi pod koniec października 1944 r. i w dniu 1.XI.1944 r. przewieziono do Oświęcimia. Transport, którym on tu przybył był pierwszym, z którego ludzi odstawiono do obozu bez przeprowadzenia selekcji na rampie kolejowej. Obecnie przebywa na bloku 13. W liście chorych wykazany jest pod numerem bieżącym 119. - - - - -
- Demonstrujący chorego lekarz dr Otto Wolken oświadczył, iż na podstawie historii choroby i jego własnej obserwacji chorego stwierdza u Maksa Aleksandra dystrophia alimentaris III gradus, myodistrophia cordis i emphysema pulmonum. - - -
- Fotografia Maksa Aleksandra oznaczona jest w załączniku 6 numerem 10. - - - - -

Szpital znajduje się pod zarządem wojskowych władz sowieckich.

Chorych pielęgnują lekarze i siostry Polskiego Czerwonego Krzyża, lekarze, byli więźniowie oświęcimscy, oraz lekarze i personel pomocniczy sowiecki. -----

Bloki szpitalne położone są w obrębie dawnego "Stammlagru" w Oświęcimiu, odgradzonego od reszty terenu obozowego drutem kolczastym. Nad bramą wjazdową do "Stammlagru" widnieje umieszczony tam przez obozowe władze niemieckie napis: "A r b e i t m a c h t f r e i". -----

Na tym czynność i protokół niniejszy w dniu 35 maja 1945 r. zakończono. -----

Członkowie Komisji:

Prokurator

Edward Fechalński

Edward Fechalński

Sędzia śledczy

Jan Sehn

Jan Sehn

Protokółowaia

Stefania Setmajer

Stefania Setmajer

Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów